

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 7/2004 vp

Hallituksen esitys laiksi lukiolain 18 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 20 päivänä huhtikuuta 2004 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi lukiolain 18 §:n muuttamisesta (HE 47/2004 vp).

Eduskunta-aloite

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä — lakialoitteen laiksi lukiolain 18 §:n muuttamisesta (LA 59/2004 vp — Irina Krohn /vihr ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 13 päivänä toukokuuta 2004.

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 12/2004 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylijohtaja Arvo Jäppinen ja johtaja Eeva-Riitta Pirhonen, opetusministeriö
- kansleri Christoffer Taxell, Åbo Akademi
- puheenjohtaja Aatos Lahtinen, ylioppilastutkintolautakunta

- rehtori Mauri Jokela, Evijärven lukio
- opinto-ohjaaja Siv-Britt Höglund, Mustasaaren lukio
- rehtori Risto Väyrynen, Tikkurilan lukio
- rehtori Gyrid Högman, Ålands lyceum
- pääsihteeri Helen Lehto, Finlands svenska skolungdomsförbund rf
- vararehtori Irma Iho, Matemaattisten Aineiden Opettajien Liitto MAOL ry
- erityisasiantuntija Olavi Arra, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- erityisasiantuntija Lieselotte Eskelinen, Suomen Kuntaliitto
- puheenjohtaja, rehtori Jorma Lempinen, Suomen Rehtorit ry
- puheenjohtaja Petja Orre, Suomen Lukiolaisten Liitto ry
- lehtori Johanna Levola-Lyytinen, Suomen ruotsinopettajat ry
- pääsihteeri Erik Mickwitz, Svenska Finlands folkting
- johtaja Kari Purhonen, Teollisuuden ja Työntekijöiden Keskusliitto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut — Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITE

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi lukiolaikiin sisältyviä ylioppilastutkinnon rakennetta

koskevia säännöksiä. Ylioppilastutkintoon kuuluisi vähintään neljä koetta, joista vain äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe olisi kaikille pakollinen. Kolme muuta pakollista koetta tutkintoon osallistuva valitsisi ryhmästä, johon kuuluvat toisen kotimaisen kielen koe, yksi vieraan kielen koe, matematiikan koe ja reaaliaineissa järjestettävä koe.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu, kuitenkin aikaisin-

taan 1 päivänä kesäkuuta 2004. Lakia sovellettaisiin ensimmäisen kerran vuoden 2004 toisella tutkintokerralla suoritettaviin ylioppilastutkintoihin.

Lakialoite

Lakialoitteen LA 59/2004 vp mukaan ylioppilastutkintoon kuuluisi neljän kokeen sijasta vähintään viisi koetta, joista äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe on pakollinen.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunnan mielestä ylioppilastutkinnon rakennekokeilusta tehdyt selvitykset osoittavat, että rakennetta koskevat muutokset tulee vakinaistaa. Ylioppilastutkintoon kuuluisi vähintään neljä koetta, joista vain äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe olisi kaikille pakollinen. Kolme muuta pakollista koetta tutkintoon osallistuva valitsee ryhmästä, johon kuuluvat toisen kotimaisen kielen koe, yksi vieraan kielen koe, matematiikan koe ja reaaliaineissa järjestettävä koe. Valiokunta korostaa, että ehdotuksen mukainen ylioppilastutkinnon rakenne turvaa sekä äidinkielen keskeisen merkityksen että lukiokoulutuksen yleissivistystä kehittävän tehtävän. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Vuoden 1999 alusta voimaan tulleen lainsäädännön mukaan lukion päämääränä on taata laaja yleissivistys, joka antaa opiskelijalle hyvät mahdollisuudet ja perusteet jatko-opintoja varten sekä selviytymiseen elämässään. Laaja yleissivistys käsittää sekä yhteiskunnan humanistisen perustan että luonnontieteiden tuntemuksen. Yhteiskunnan historian ja filosofis-eettisten perusarvojen tuntemuksen kautta laaja yleissivistys tukee opiskelijoiden kasvamista hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi sekä yhteiskunnan jä-

seniksi. Yleissivistys on monipuolista, ihmistä, yhteiskuntaa sekä luontoa koskevaa ja selittävää tietoa, jota tulee jatkuvasti laajentaa ja syventää niin ajallisesti kuin elämänaloittain. Yhteisön kannalta yleissivistys tarkoittaa niitä tietoja, valmiuksia ja arvoja, joiden avulla yhteisön jäsenet ymmärtävät toisiaan ja kykenevät tulokselliseen yhteistyöhön. (SiVM 3/1998 vp, s. 35)

Lukiokoulutusta on kehitetty viimeisten 20 vuoden aikana siten, että opiskelijoiden henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien toteuttaminen on yhä paremmin mahdollista. Samalla on kuitenkin turvattu kaikille opiskelijoille laaja-alainen yleissivistys pakollisten oppiaineiden opinnoilla ja turvattu valtakunnallinen yhtenäisyys ja tasa-arvo lukiokoulutuksessa. Pakollisia oppiaineita on 18. Nuorille annettavassa opetuksessa pakollisia kursseja on yhteensä 47—51 ja syventäviä kursseja vähintään 10. Yhteensä lukion opimäärä edellyttää 75 lukiokurssin suorittamista. Perusopetuksen yhteiset oppiaineet ja lukion pakolliset kurssit muodostavat kokonaisuuden, jonka on tarkoitus turvata lukiokoulutukseen kuuluvan yleissivistävän tieto- ja taitoaineksen omaksuminen. Esimerkiksi toinen kotimainen kieli (ruotsi tai suomi) on sekä perusopetuksessa että lukiossa kaikille yhteinen pakollinen oppiaine. Lukiossa näitä toisen kotimaisen kielen kursseja on viisi, jos kieli on tuntijaon mukainen B-kieli, perusopetuksessa vuosiluokilta 7—9 alka-va kieli.

Ylioppilastutkinnon rakenteen muuttamista on kokeiltu jo pitkään, vuodesta 1995 lähtien. Nykyisin kokeilun piirissä on yhteensä 57 lukiota ja aikuislukiota.

Kokeilussa nousi keskeiseksi toisen kotimaisen kielen kokeen asema. Hallituksen esityksen perusteluissa on selvitetty kokeilun tuloksia ja erityisesti sitä, miten toista kotimaista kieltä on ylioppilaskirjoituksissa kokeilukouluissa kirjoitettu.

Rakennekokeilun mukaisen ylioppilastutkinnon vakinaistamista on kannatettu laajasti. Muun muassa ylioppilastutkintolautakunta, Opetushallitus, Suomen Kuntaliitto, Suomen Rehtorit ry, OAJ, Koulutuksen tutkimuskeskus, Suomen Lukiolaisten Liitto ja Suomen Vanhempainliitto ovat antaneet esitystä puoltavan lausunnon. Kieleisiä kantoja puolestaan ovat esittäneet mm. Hem och Skola -yhdistys, Folktinget ja Åbo Akademi. Myös lukiodien rehtoreiden enemmistö kannattaa rakennekokeilun mukaista ylioppilastutkintoa. Opetusministeriö teki helmikuussa 2004 tiedustelun kaikkien lukiodien rehtoreille ylioppilastutkinnon rakenteesta. Tiedusteluun vastasi 91 % rehtoreista. Vastanneista rehtoreista 91 % kannatti kokeilun mukaista tutkinnon rakennetta. Vastanneista suomenkielisten lukiodien rehtoreista kokeilun mukaista tutkinnon rakennetta kannatti 97 % ja ruotsinkielisten lukiodien rehtoreista 21 %. Vastauksissa korostui se, että rakennekokeilusta on yksinomaan myönteisiä kokemuksia. Nykyistä tutkinnon rakennetta pidettiin yleisesti liian kielipainotteisena ja katsottiin, että kokeilun mukainen rakenne sopii paremmin luokattomaan, valinnaisuutta painottavaan lukioon ja tasavertaistaa niiden opiskelijoiden mahdollisuuksia, jotka ovat matemaattisesti lahjakkaita tai reaaliaineisiin suuntautuneita. Rehtorit katsoivat myös, että lukio säilyttää yleissivistävän tehtävänsä myös ylioppilastutkinnon rakenteen muuttuessa ja että toinen kotimainen kieli säilyy lukion oppiaineena eikä valinnaisuus ole todellinen uhka toisen kotimaisen kielen kokeen suorittamiselle. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että rakennekokeilun mukainen tutkinto on helpompi suorittaa ammatillisten opintojen pohjalta. Tämä

voi valiokunnan mukaan olla yksi todellinen ammatillisen koulutuksen ja lukion yhteistyötä lisäävä tekijä.

Kokeilulukioissa suoritettujen ylioppilastutkintojen osalta voidaan todeta, että kaikissa kokeilulukioissa vuonna 2003 tutkintokokelaista 89 % on suorittanut toisen kotimaisen kielen kokeen, 99 % vieraan kielen kokeen, 83 % matematiikan kokeen ja 95 % reaaliaineissa järjestettävän kokeen. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että toisen kotimaisen kielen valinneita on Itä-Suomen läänissä 94,04 %, mikä on enemmän kuin muissa lääneissä. Esimerkiksi Etelä-Suomen läänissä toista kotimaista kieltä valittiin 88,41 %. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan myös Ahvenanmaalla on suomen kielen opiskelu lisääntynyt kokeilun aikana.

Maamme kaksikielisyydestä huolehtiminen. Valiokunta painottaa sitä, että maamme kaksikielisyys ja molempien kansalliskielten osaaminen on ensisijaisen tärkeää riippumatta ylioppilastutkinnossa kirjoitettavista aineista. Koulutusjärjestelmällä on suuri vastuu koko maamme kaksikielisyydestä. Panostus toisen kotimaisen kielen opiskelun kehittämiseen on tärkeää. Valiokunta pitää hyvänä hallituksen esittämiä toimenpiteitä, kuten oppimateriaalien ja opetusmenetelmien kehittämistä, ylioppilastutkinnon koevalintojen säännöllistä selvittämistä sekä B-kielen aikaistamisen selvittämistä. Ne ovat tärkeitä keinoja molempien kotimaisten kielten opiskelumotivaation ja aseman turvaamiseksi myös tulevaisuudessa.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös perustslakivaliokunnan lausunnossa olevaan siitä, että valtioneuvoston tulee seurata kansalliskielten opetuksen ja opiskelun yhtä hyvin määrällistä kuin laadullista kehitystä ja ryhtyä tarvittaessa toimiin perustuslaissa taattujen kielellisten oikeuksien toteutumisen turvaamiseksi.

Oppilasarviointi. Valiokunta pitää välttämättömänä toimenpiteitä oppilasarvioinnin kehittämiseksi lukiossa siten, että arviointi on valtakunnallisesti vertailukelpoista. Tämä on ensisijaisen tärkeää opiskelijoiden oikeusturvan kannal-

ta. Myös korkeakoulujen tulee voida luottaa siihen, että oppilaitoksiin tulevilla opiskelijoilla on mahdollisimman yhdenmukainen perustietous eri aineissa.

Opintojen ohjaus. Valiokunta on useissa yhteyksissä kiinnittänyt huomiota opinto-ohjauksen tarpeeseen. Henkilökohtaisen opinto-ohjauksen merkitys kasvaa myös nyt hyväksyttävän lain muutoksen seurauksena. Opinto-ohjausta onkin lisättävä mm. kielivalintojen ja opiskelijan tulevaisuuden kannalta tärkeiden aiheiden valitsemiseksi.

Voimaantulo. Hallitus esitti, että uusia säännöksiä sovellettaisiin jo sellaisiin ylioppilastutkintoihin, jotka saatetaan loppuun tämän vuoden syksyn ylioppilaskirjoituksissa. Valiokunta huomauttaa, että hallituksen esitys on annettu eduskunnalle 16 päivänä huhtikuuta tänä keväänä. Jotta uuden tutkintorakenteen edellyttämille muutoksille ja siitä tiedottamiselle jäisi riittävästi aikaa, valiokunta ehdottaa, että uusia säännöksiä sovellettaisiin vasta kevään 2005 tutkinossa. Tämäkin edellyttää valiokunnan mielestä sitä, että ylioppilastutkintolautakunta pidentää syksyn kokeisiin osallistuvien ilmoittautumisaikaa, joka nyt päättyy 5.6.2004. Näin kokelaille jää edes jonkin verran aikaa ottaa valinnoissa huomioon tehdyt säännösmuutokset.

Uudistuksesta tiedottaminen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että opetusministeriö ja ylioppilastutkintolautakunta tiedottavat mahdollisimman nopeasti ja selkeästi lukioille nyt tehtävien muutosten vaikutuksista.

Muuta. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että ylioppilaskokeessa jako niin sanottuihin pakollisiin ja ylimääräisiin kokeisiin tulisi poistaa. Perusteluna on esitetty muun muassa, että jaolla ei enää nyt tehtävän uudistuksen lisäämän valinnaisuuden myötä tulisi olla mitään merkitystä. Valiokunta katsoo, että opetusministeriön tulisi selvittää, mitä vaikutuksia tästä jaosta luopumisella olisi tutkinnon kannalta.

Opetusministeriössä on vireillä koulutusta koskevan lainsäädännön tarkistaminen niin, että säännökset saatetaan vastaamaan nykyisen perustuslain vaatimuksia. Tässä yhteydessä on tarkoitus tarkistaa myös ylioppilastutkintoa koskeva lainsäädäntö. Valiokunta yhtyy tältä osin perustuslakivaliokunnan lausuntoon, jossa kiirehditään näiden toimien loppuun saattamista.

Yksityiskohtaiset perustelut

18 §. Pykälän 3 momentissa on säännös ylioppilastutkintolautakunnan asettamisesta. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta ehdottaa uutta 18 b §:ää, jossa täsmennetään ylioppilastutkintolautakuntaa koskevia säännöksiä. Näin ollen valiokunta ehdottaa hallituksen esityksessä olevan sisällöistä 18 §:n 3 momenttia poistettavaksi.

Pykälän 4 momentissa säädetään muun kuin lukion opiskelijan oikeudesta osallistua ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta ehdottaa säädettäväksi uuden 18 a §:n. Näin ollen valiokunta ehdottaa tätä koskevat maininnat poistettavaksi 18 §:n 4 momentista.

Edellä todettujen muutosten johdosta pykälän 5 momentti muuttuu 4 momentiksi.

18 a § (Uusi). Perustuslakivaliokunta on tarkastellut muun kuin lukiolaissa tarkoitettun opiskelijan oikeutta osallistua ylioppilastutkintoon perustuslain 80 §:n 1 momentin säännöksen kannalta, jonka mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Valiokunta on edellyttänyt, että sääntelyä tarkistetaan, jotta lakiehdotus voidaan tältä osin käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Sivistysvaliokunta ehdottaa säädettäväksi uuden 18 a §:n, jossa säädetään muun henkilön kuin lukion opiskelijan oikeudesta ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Pykälässä säädetään niistä opinnoista, jotka oikeuttavat ylioppilastutkintoon osallistumiseen. Pykälään otetut säännökset ovat saman sisältöiset kuin voimassa olevassa ylioppilastutkintoasetuksessa.

18 b § (Uusi). Perustuslakivaliokunta huomauttaa lausunnossaan, että ylioppilastutkintolautakunnan tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä, minkä vuoksi lautakunnan yleisistä perusteista on perustuslain 119 §:n 2 momentin takia säädettävä lailla. Valiokunta edellyttää sääntelyä täydennettäväksi, jotta lakiehdotus tältä osin voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Sivistysvaliokunta ehdottaa säädettäväksi uuden 18 b §:n, jossa säädetään ylioppilastutkintolautakunnan pääasiallisista tehtävistä ja myös lautakunnan määräaikaisuudesta.

Voimaantulosäännös. Hallituksen esityksen mukaan lakia oli tarkoitus noudattaa jo ensi syksynä loppuun suoritettaviin ylioppilastutkintoihin. Valiokunta ehdottaa 2 momentissa lain soveltamisen myöhentämistä niin, että sitä sovelletaan ylioppilastutkintoon, joka suoritetaan loppuun aikaisintaan kevään 2005 ylioppilaskirjoituksissa. Jos opiskelija on aloittanut ylioppilaskirjoitukset esimerkiksi tänä keväänä, mutta kaikki kokeet tulevat suoritetuksi vasta keväällä 2005, sovelletaan uutta lakia. Jos taas opiskelija esimerkiksi suorittaa tutkinnon loppuun syksyllä 2004, sovelletaan tällä hetkellä voimassa olevaa lakia.

Voimaantulosäännöksen 3 momentissa valiokunta on poistanut mahdollisuuden vaihtaa siirtymävaiheessa kokeita pakollisiksi tai ylimää-

räisiksi. Kokelas ei voisi vaihtaa tai jättää tutkinnosta pois ennen vuotta 2005 suoritettuja kokeita.

Edellä oleva tarkoittaa, että 3 momentin sisältö on asiallisesti muutettu, koska valiokunta ehdottaa 3 momentissa säädettäväksi selkeyden vuoksi siitä, että vuoden 2004 syksyllä loppuun suoritettavaan tutkintoon noudatetaan tällä hetkellä voimassa olevia säännöksiä.

Valiokunta ehdottaa myös lisättäväksi uuden momentin tämän hetkisen ylioppilastutkintolautakunnan toimikaudesta.

Lain nimike. Lain nimike on muutettu, koska lakiehdotuksessa on valiokunnan tekemien muutosten jälkeen useampia pykäläiä.

Aloite

Koska valiokunta on käsitellyt asian hallituksen esityksen pohjalta, valiokunta ehdottaa, että lakialoite hylätään.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset) ja

että lakialoite LA 59/2004 vp hylätään.

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

lukiolain (poist.) muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä elokuuta 1998 annetun lukiolain (629/1998) 18 §, sellaisena kuin se on laissa 478/2002, ja

lisätään lakiin uusi 18 a ja 18 b § seuraavasti:

18 §

Ylioppilastutkinto

(1 ja 2 mom. kuten HE)

(HE:n 3 mom. poist.)

(Poist.) Valtioneuvoston asetuksella annetaan (poist.) tarkempia säännöksiä osallistumisesta ylioppilastutkintoon, kokeista ja niiden uusimisesta, arvostelusta ja muusta tutkinnon toimeenpanosta. (Poist.)

(4 mom. kuten HE:n 5 mom.)

18 a § (Uusi)

Muun henkilön kuin lukion opiskelijan oikeus ylioppilastutkinnon suorittamiseen

Muu henkilö kuin lukion oppimäärää suorittava opiskelija saa osallistua ylioppilastutkintoon ja siihen kuuluviin kokeisiin, jos hän on suorittanut:

1) lukion oppimäärän tai vastaavan ulkomaisen lukion oppimäärän;

2) vähintään kaksi ja puolivuotisen ammatillisen tutkinnon;

3) edellä 2 kohdassa tarkoitettua lyhyemmän, kuitenkin vähintään kaksivuotisen perusopetuksen tai sitä vastaavalle aikaisemmalle oppimäärälle perustuvan tutkinnon tai opinnot sekä jäljempänä 18 b §:ssä tarkoitetun lautakunnan määräämät lisäopinnot.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa mainittua tutkintoa suorittava opiskelija voi osallistua ylioppilastutkintoon ollessaan vielä opiskelijana

asianomaiseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Opiskelija voi osallistua tutkintoon aikaisintaan suoritettuaan puolentoista vuoden laajuiset opinnot.

18 b § (Uusi)

Ylioppilastutkintolautakunta

Opetusministeriö asettaa kolmeksi vuodeksi kerrallaan ylioppilastutkintolautakunnan, joka vastaa ylioppilastutkinnon johtamisesta, järjestämisestä ja toimeenpanosta. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä lautakunnasta ja sen tehtävistä.

Ylioppilastutkintolautakunta antaa tarkempia määräyksiä kokeiden sisällöstä, koejärjestelyistä ja kokeiden arvostelusta.

Voimaantulosäännös

(1 mom. kuten HE)

Tätä lakia sovelletaan ylioppilastutkintoon, joka suoritetaan loppuun aikaisintaan vuoden 2005 ensimmäisellä tutkintokerralla, siitä riippumatta, milloin tutkinnon suorittaminen on aloitettu.

Ylioppilastutkintoon, joka suoritetaan loppuun vuoden 2004 toisella tutkintokerralla, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Vuosiksi 2004—2006 asetettu ylioppilastutkintolautakunta jatkaa toimikautensa loppuun. (Uusi)

Helsingissä 26 päivänä toukokuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Kaarina Dromberg /kok	Kirsi Ojansuu /vihr
vpj.	Säde Tahvanainen /sd	Aila Paloniemi /kesk (osittain)
jäs.	Esko Ahonen /kesk	Marja Tiura /kok
	Tuomo Hänninen /kesk	Jutta Urpilainen /sd
	Jyrki Katainen /kok	Raija Vahasalo /kok
	Rauno Kettunen /kesk	Unto Valpas /vas
	Minna Lintonen /sd	vjäs. Hanna-Leena Hemming /kok (osit-
	Mikaela Nylander /r	tain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.

*Suomennos***VASTALAUSE*****Perustelut***

Lukiolain 18 §:n 1 momentin (629/1998, kuten se on laissa 478/2002) mukaan ylioppilastutkinnon rooli on selvittää, ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyyden. Lain 2 § määrää, että koulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Hallituksen esityksessä koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997 vp) korostettiin ylioppilastutkinnon asemaa lukion päättötutkintona ja koulutuksen valtakunnallisena arviointitapana. Yllä mainittua lainuudistusta koskevassa sivistysvaliokunnan mietinnössä (SiVM 3/1998 vp) painotettiin, että lukio-opetuksen päämääränä on taata laaja yleissivistys, joka antaa opiskelijalle hyvät mahdollisuudet ja perusteet jatko-opintoja varten. Lukio ei ole eikä sen pidäkään olla kaikille tarkoitettu jatke perusopetukselle. Se on ammatikoulutukselle vaihtoehtona oleva toisen asteen koulutus, joka on kohdistettu niille, joilla on ambitiona akateemisen koulutuksen saamiselle.

Yllä mainittuun viitaten on aiheellista kyseenalaistaa, onko laajaan vapaaehtoisuuteen perustuva ylioppilastutkinto ylipäänsä kykenevä yleissivistyksen ja lukiolaisten tietoa arvioiva mittari. Lukion kurssien arviointiperusteita koskevien yhtenäisten valtakunnallisten ohjeiden puuttumisen johdosta ei valitettavasti lukion päättötodistuksella ole suurtakaan merkitystä yliopistojen ja korkeakoulujen opiskelijavalintojen yhteydessä. Täten ylioppilastutkinnon on yksinään näytettävä ja taattava, että opiskelijoilla todella on jatko-opintoihin vaadittavat tiedot ja taidot. Kuten myös korostettiin sivistysvaliokunnan mietinnössä (SiVM 3/1998 vp), lukio-

opetuksen on turvattava monipuoliset jatko-opintomahdollisuudet mahdollisimman monelle lukiolaiselle. Koska laaja tietoperusta sopii monelle eri opintoalalle, pidättyväisyys liian aikaiselta erikoistumiselta on edellytys monipuolisten jatko-opintomahdollisuuksien toteutumiselle. Ei voida jättää huomioon ottamatta sitä tosiasiaa, että moni nuori on taipuvainen ylittämään aidan sieltä, missä se on matalin. On helppo valita pois aine, joka ei kiinnosta, tai säästöliekillä suorittaa pakollinen aine, jotta voisi keskittää kaiken energiansa niille aloille, jotka juuri sillä hetkellä ovat kiinnostavia tai helppoja. On syytä huomioida, että laaja vapaaehtoisuus myös asettaa nuorelle valtavia vaatimuksia koskien hänen kykyjään pystyä ennakoimaan tulevaa ammattiaan. Jotteivät opiskelijat valinnoillaan poltaisi siltoja, mitä he myöhemmin katuisivat, laajennettu vapaaehtoisuus asettaa myös paineita siihen, että riittäviä varoja osoitetaan laadulliseen ja ammattimaiseen opintoneuvontaan. Tulevaisuudessa opintoneuvonta tulee olemaan erittäin tärkeätä lukiossa mutta täysin ratkaisevaa yläasteella, jossa poisvalinnan ja säästöliekin riski on suurimmillaan.

Vuonna 1995 aloitettu laajempaa vapaaehtoisuutta sisältänyt rakennekokeilu koski 29:ää lukiota. Kokeilua laajennettiin vuonna 2003 koskemaan yhteensä 57:ää koulua. Positiivisesti tulokset osoittavat, että se määrä oppilaita, jotka pakollisena aineena valitsivat vieraassa kielessä järjestettävän kokeen ja erityisesti matematiikassa järjestettävän kokeen, yleisesti ottaen kasvoi koko maassa. Miltä kannalta tahansa katsottuna tilastot kuitenkin osoittavat, että tämä tulos on saatu toisen kotimaisen kielen kustannuksella. Hallituksen esityksessä (HE 47/2004 vp) väitetään, että kokeilun negatiiviset seuraukset eivät ole olleet kovinkaan suuret, koska vuosina 1996—2003 se määrä oppilaita, jotka valitsivat toisessa kotimaisessa kielessä järjestettävän kokeen, laski ainoastaan 91,84 prosentista 85,11

prosenttiin ns. vanhoissa lukioissa. Olennaista tulostilastoissa ei kuitenkaan ole, montako prosenttiyksikköä määrä on laskenut, vaan se tosiasiassa, että trendi on negatiivinen. Erityisen huolestuttavaa on, että tulokset osoittavat, että negatiivinen trendi toisessa kotimaisessa kielessä järjestettävän kokeen poisvalinnan suhteen koskee myös rakennekokeiluun osallistuneita ruotsinkielisiä kouluja, vaikkakaan trendi ei ole ollut yhtä vakio. Tämän lisäksi taipumus jättää toisessa kotimaisessa kielessä järjestettävä koe kirjoittamatta on suurempi poikien keskuudessa. Valinneiden määrä on kokeilun aikana laskenut lähes 10 prosentilla.

Yllä mainittuun viitaten olisi syytä vielä enemmän korostaa ylioppilastutkinnon roolia oppilaiden taitojen arvioijana. Tämä on aiheellista, jotta taattaisiin, että oppilailla todellisuudessa on riittävän laajat perustiedot, mikä on edellytys akateemisille jatko-opinnoille. Täten pakollisten aineitten lukumäärä ylioppilastutkinnossa tulisi nostaa neljästä viiteen. Koska riittävät taidot molemmissa kotimaisissa kielissä ovat edellytys akateemisen loppututkinnon suorittamiselle, on epätarkoituksenmukaista, että ylioppilastutkinto ei sisältäisi arvioinnin sekä äidinkielen että toisen kotimaisen kielen taidoista. Yliopistojen ja korkeakoulujen on pystyttävä luottamaan siihen, että opiskelijoilla on jonkinlainen tietopohja molemmissa kielissä. Olisi kohtuutonta, jos vastuu opinnoista, joilla säilytetään elävät taidot maamme molemmissa kansalliskielissä, kaadettaisiin yliopistojen ja korkeakoulujen harteille. Täten äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävän kokeen sekä toisessa kotimaisessa kielessä järjestettävän kokeen tulisi edelleenkin olla pakollisia kokeita ylioppilastutkinnossa. 1. tammikuuta 2006 alkaen otetaan käyttöön ns. ainereali, jonka myötä oppilailla on mahdollisuus erikoistua yhteen ainoaan aineeseen. Uuden järjestelmän mukaan yksi tutkintokerta tulisi sisältää kaksi reaaliaineissa järjestettävää koetta. Tämän johdosta ehdotan, että oppilaat, molempien kotimaisten kielten lisäksi, saisivat mahdollisuuden valita kolme muuta pakollista ainetta ryhmästä, johon kuuluvat yhdessä vieraassa kielessä, matematiik-

kassa ja kahdessa reaaliaineissa järjestettävät kokeet.

Nyt ehdotetun ylioppilastutkintoa koskevan laajamittaisen uudistuksen toteutus tulee kestämään aikansa. Kuten edellä mainittiin, maan lukioissa pitää jo nyt alkaa valmistautua ainerealiin siirtymiseen. Olisi tarkoituksenmukaisempaa, jos uudistuksen eri osa-alueitten toteutus kulkisi käsi kädessä ja niitä myös alettaisiin soveltaa samaan aikaan. Hallituksen asetuksen ylioppilastutkinnon kokeilusta (811/2002) mukaan ajatuksena oli, että rakennekokeilu lopetetaan vuonna 2007. Tämä tarkoittaa sitä, että lain soveltamisajankohdan siirtäminen myöhemmäksi vuoteen 2006 ei johtaisi siihen, että jotkut lukiopilaat joutuisivat siirtymään edestakaisin eri järjestelmien välillä. Sen sijaan ne oppilaat, jotka aloittavat lukio-opintonsa tulevana syksynä 2004, tietäisivät tarkalleen, minkä järjestelmän puitteissa he aikanaan tulevat suorittamaan ylioppilastutkintonsa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että valiokunnan mietintöön sisältyvä lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 18 § ja voimaantulosäännös muutettuna (Vastalauseen muutosehdotus).

Vastalauseen muutosehdotus

18 §

Ylioppilastutkinto

(1 mom. kuten SiVM)

Ylioppilastutkintoon kuuluu vähintään viisi koetta. Tutkintoon osallistuvan on suoritettava äidinkielessä ja kirjallisuudessa ja toisessa kotimaisessa kielessä järjestettävät kokeet sekä valintansa mukaan kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat (*poist.*) yhdessä vieraassa kielessä, matematiikassa ja kahdessa reaaliaineessa järjestettävät kokeet. Näiden kokeiden lisäksi tutkin-

SiVM 7/2004 vp — HE 47/2004 vp

toon osallistuva voi suorittaa yhden tai useamman ylimääräisen kokeen.

(3 ja 4 mom. kuten SiVM)

Voimaantulosäännös

(1 mom. kuten SiVM)

Tätä lakia sovelletaan ylioppilastutkintoon, joka suoritetaan loppuun aikaisintaan vuoden

2006 ensimmäisellä tutkintokerralla, siitä riippumatta, milloin tutkinnon suorittaminen on aloitettu.

Ylioppilastutkintoon, joka suoritetaan loppuun vuoden 2005 toisella tutkintokerralla, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

(4 mom. kuten SiVM)

Helsingissä 26 päivänä toukokuuta 2004

Mikaela Nylander /r